

Aynı proje çerçevesinde, Başbakanlık Tanıtma Fonu desteğiyle Türkiye'deki Türk edebiyatının diğer Türk dillerine aktarılması amacıyla başlangıcından günümüze kadar edebiyat eserlerinden seçilen beş ciltlik ansiklopedik bir eserin Azerice (1999), Kazakça (2002), Kırgızca (2003), Özbekçe (2003) ve Türkmençe (2003) yayımlanmasını, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) ve Türk büyükelçilikleri aracılığıyla bu ülkelerde dağıtılmasını sağladı. Uzun yıllar Türk Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı'nın başkanlığını da yürüten Nevzat Kösoğlu bu vakfa ait Türk Yurdu okullarının kurucusudur. Evli ve üç çocuk babası olan Kösoğlu 10 Ekim 2013 tarihinde Ankara'da vefat etti ve ertesi gün Gölbaşı Mezarlığı'nda defnedildi.

Türk diline ve kültürüne önemli katkılarından dolayı Nevzat Kösoğlu'na Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türk Kültürüne Hizmet ödülü (2009), 41. Türk Ocakları Kurultayı'nda Hamdullah Suphi Tanrıöver Kültür ödülü, 2011 yılında Türk diline ve kültürüne hizmetlerinden dolayı Elginkan Vakfı tarafından Türk Kültürünü Araştırma ödülü verilmiş, 2012'de Uluslararası Türkçe Derneği'nden İsmail Gaspiralı Türk Dili ödülünü almıştır. Kösoğlu hayatının sonlarına kadar Türk milletinin değerlerine sahip çıkmış, onları yücelten yazılar yazmıştır. Türk'ü bir ırk adı olarak değil bir kültür mensubiyetinin ismi olarak tarif etmiş, "Türk olmak doğuştan olmaktan daha fazla bir şeydir, bir idraktır, bir heyecandır, bir cehddir, bir eğitim sürecidir" şeklindeki sözleriyle Türk kimliğinin dikkat çekici bir tanımını yapmıştır. Türk dünyasında yeni bir medeniyet tasarısının hayalini kuran Kösoğlu'na göre Türk dünyası bütün sorunlarına rağmen yeni bir doğuş içindedir. Türk aydınlarına düşen görev bu doğuşu hızlandırmak, kendi kök ve kaynaklarından beslenerek yakacağı "insanlık ateşi"nin bütün dünyayı aydınlatmasını sağlamaktır. Haysiyetli bir gelecek bu yüksek ülküdedir. Nevzat Kösoğlu, iman ve amel ilişkisini her zaman medeniyetin tesbitinde en önemli faktör olarak görmüş, bu ilişki aynı zamanda onun tefekkür dünyasının temel belirleyicisi olmuştur. Ona göre kültürün sürekli taze ve canlı kalabilmesi, yaratıcılığını kaybetmemesi iman ve amel arasındaki bu ilişkinin sürekliliğiyle mümkündür.

Eserleri. 1. *Kitap Şuuru* (İstanbul 1994). 1968-1973 yılları arasında başta *Söğüt* ve *Ocak* olmak üzere dergilerde çıkan yazılarından meydana gelmektedir. Kösoğlu'nun ilk yazılarından itibaren üze-

rinde durduğu ve "kitap şuuru" diye kavramlaştırdığı şey müslümanların ve özellikle Türkler'in Kur'an'a olan bağlılığı, bütün hayatını ondan aldığı ölçü ve ilkelere göre düzenleme duyarlılığıdır. Düşünce ve kültürümüzün ana kaynağı olduğunu söylediği Kur'an'ı yeni nesillere de temel kaynak olarak sunmanın mutlaka gerçekleştirilmesi gereken bir görev olduğu üzerinde ısrarla durmuştur. 2. *Bediüzzaman Sait Nursi: Hayatı, Yolu ve Eseri* (İstanbul 1999). 3. *Galip Erdem* (Ankara 2002). 4. *Peyami Safa* (Ankara 2003). 5. *Dünder Taşer* (Ankara 2003). 6. *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp* (İstanbul 2005). 7. *Geçmiş Zaman Peşinde yahut Vaizin Söyledikleri* (İstanbul 2007). "Çocukluğumun cenneti" dediği İspir'de geçirdiği yılları anlatır. 8. *Hatıralar yahut Bir Vatan Kurtarma Hikâyesi* (İstanbul 2008). Eserde müellifin İstanbul ve Ankara'daki hayatıyla birlikte yakın dönem tarihimizin sosyal ve siyasal tablosu gözler önüne serilir. 9. *Şehit Enver Paşa* (İstanbul 2008). 10. *Milliyetçilikte Yeni Arayışlar: Yahya Kemal Hayatı ve Düşünce Dünyası* (İstanbul 2009). 11. *Peyami Bey: Hayatı ve Düşünce Dünyası* (İstanbul 2011). Müellifin bu eserleri, biyografik incelemenin çok ötesinde objektif bir bakış açısı ve özgün fikrî tahlillerle önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Kösoğlu'nun diğer eserleri de şunlardır: *Millet Meclisinde ve Askerî Mahkemelerde Tarihe Konuşmalar* (İstanbul 1987), *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Konuşmalar* (İstanbul 1990), *Millî Kültür ve Kimlik* (İstanbul 1992), *Türk Kimliği ve Türk Dünyası* (İstanbul 1996), *Hukuka Bağlılık Açısından Eski Türkler'de, İslâm'da ve Osmanlı'da Devlet* (İstanbul 1997), *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı* (İstanbul 2000), *Küreselleşme ve Millî Hayat* (İstanbul 2002), *Türk Olmak ya da Olmamak, Millî Kültür, Mozaik Kültür ve Etnisite* (İstanbul 2005), *Türk Dünyasında Yeni Bir Medeniyet Tasarımı* (İstanbul 2013). Kösoğlu kendi düşünce ve fikir hayatının gelişmesinde önemli etkisi olan, büyük değer verdiği Peyami Safa'nın çeşitli dergilerde yayımlanan binlerce makalesinden seçtiği yazıları *Objektif* adını verdiği bir seride toplamıştır (I-VIII, İstanbul 1970-1976). Kendisi bu seriyi hayatının en güzel çalışması olarak kabul eder.

BİBLİYOGRAFYA :

Nevzat Kösoğlu, *Geçmiş Zaman Peşinde Yahut Vaizin Söyledikleri*, İstanbul 2007; *Hatıralar yahut Bir Vatan Kurtarma Hikâyesi: Nevzat*

Kösoğlu ile Söyleşiler (söyleşi: Osman Çakır), İstanbul 2008; Süleyman Hayri Bolay, "Nevzat Kösoğlu'nun Tefekkür Dünyası", *Nevzat Kösoğlu'nun Ardından*, İstanbul 2014, s. 17-57; Mehmet Güneş, "Bir Tefekkür Abidesi: Nevzat Kösoğlu", a.e., s. 189-211; Senail Özkan, "Nevzat Kösoğlu", a.e., s. 282-288; Nuri Gürgür, "Kiblesi Dosdoğru Bir Türk Aydını", *TY*, XXXIII/315 (2013), s. 17-20; Cezmi Bayram, "Bir Ülkücü Uçmağa Vardı", a.e., s. 27-29.

AYŞE MELEK ÖZYETGİN

KÖSTENDİLLİ ALİ ALÂEDDİN

(ö. 1143/1730)

Halvetî-Ramazânî şeyhi.

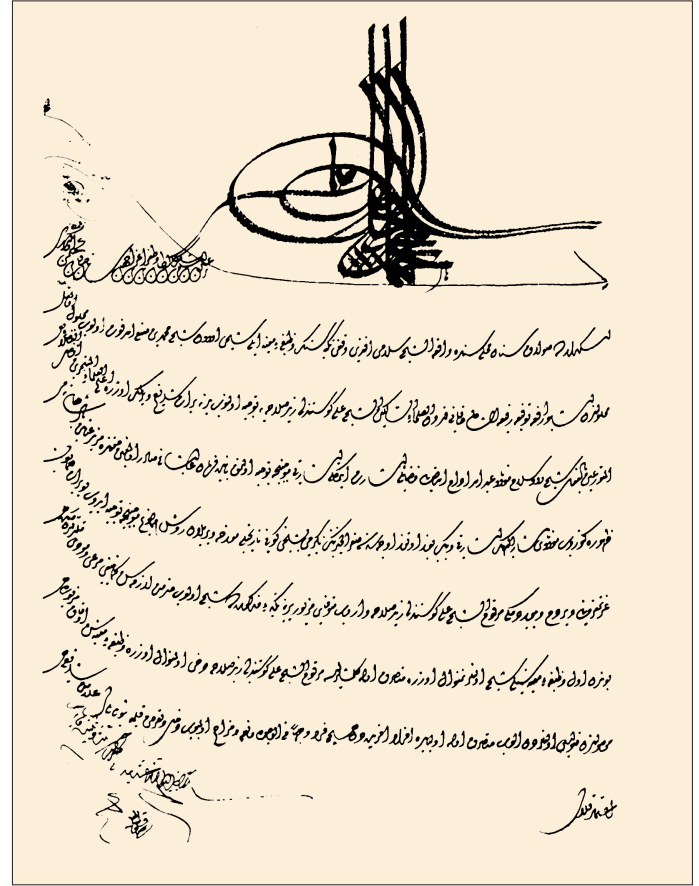
1053'te (1643) Sofya'ya bağlı Köstendil şehrinde doğdu. İlim çevrelerinde Köstendil Müftüsü diye tanınır. Hayatına dair en ayrıntılı bilgiyi veren ilk kaynaklardan Fındıklı İsmet Efendi'ye göre tahsilini memleketinde tamamlayıp hadis ilminde yetkin bir âlim olduktan sonra Köstendil'in kuzeydoğusunda yer alan Lofça'ya gitti ve Rumeli'nin yaygın tarikatlarından olan Halvetî-Ramazânîye şeyhi Lofçavî Ali Fâzıl'a intisap etti, seyrüsülûkünü tamamlayıp ondan icâzet aldı (*Tekmiletü's-Şekâik*, s. 304). Soyunun Hz. Ömer'e dayandığı, mânen Hacı Bektâş-ı Velî'ye müntesip olduğuna dair sonraki dönem kaynaklarda verilen bilgiler aynı isim ve künyeyi taşıyan, kendisinden yaklaşık bir buçuk asır önce yaşamış bir başka Halvetî şeyhiyle ilgilidir. Halvetiyye'nin Ramazan Mahfî tarafından İstanbul Kocamustafapaşa'da kurulan Ramazânîye kolunun Edirne'de yayılmasını sağlayan Şeyh Mestçî Ali Rûmî ve oğlu Mestçîzâde İbrâhim Necib Edirnevi'nin ardından Mestçîzâde'nin halifesi Debbâğ Ali Rûmî vasıtasıyla tarikat Filibe merkezli Batı Trakya bölgesine intikal etti; Debbâğ Ali Rûmî'nin halifesi Lofçavî Ali Fâzıl Efendi'nin Filibe, Troyan ve Tetevan şehirlerine komşu olan Lofça'da bir tekke açmasıyla Edirne ve Filibe'den sonra Lofça ve çevre şehirlerde yaygınlaştı.

Ali Alâeddin Efendi, Ali Fâzıl Efendi'den hilâfet aldıktan sonra Köstendil'de açtığı dergâhta irşad faaliyetine başladı, ardından mürşidinin emriyle İstanbul'a gitti. Yedikule civarında bulunan Halvetiyye'nin Sünbülüyye koluna ait Hacı Evhad (Hacı Evhadüddin) Dergâhı'nda postnişanlık yaptı. İbrâhim Fahreddin Efendi, Köstendilli'nin daha sonra padişah iradesiyle Köstendil müftülüğüne tayin edildiğini ve Hacı Evhad Dergâhı meşihatından ayrılarak postu Kutub Hüseyin Efendi'ye bıraktığını söyler (*Envâr*, s. 51). Köstendilli, III. Ahmed'in 28 Safer 1133 (29 Aralık 1720)

tarihli fermanıya, Celvetî şeyhi Mehmed b. Sun'ullah'ın vefatından sonra meşihati bir müddet münhal kalan Üsküdar Selâmsız'daki Selâmi Ali Efendi Dergâhı'na postnişin ve vakıf mütevellisi olarak tayin edildi (fermanın metni için bk. BA, [Muallim] Cevdet Tasnifi, Evkaf, nr. 4338). Hüseyin Vassâf ile Fahreddin Efendi'nin naklettiği menkıbeye göre Medine'de şeyhülharemlik vazifesinde bulunan Hacı Beşir Ağa, Köstendilli'nin iki üç gecede bir Mescid-i Nebevî'de Hz. Peygamber'in kabrinin muvâcehe penceresine geldiğini, bazı hadisleri onun ruhaniyetinden tahkik ettiğini ve ardından tayyederak Köstendil'e döndüğünü III. Ahmed'e arz etmiş, bunun üzerine şeyh İstanbul'a davet edilmiştir (*Sefîne-i Evliyâ*, V, 41; *Envâr*, s. 52). Kaynaklarda, Cerrâhiyye tarikatının piri Nüreddin Cerrâhî'nin Şeyh Köstendilli'ye intisap yılının 1108 (1696) olarak kaydedilmiş olması, onun 1133'ten (1720) önce de bu tekkede irşad faaliyetinde bulunduğunu akla getirmektedir.

Hüseyin Vassâf'a göre İstanbul'a döndüğünde Şeyhülislâm Yenişehirli Abdullah Efendi ile görüşen Köstendilli, kendisine padişah tarafından maaş tahsis edildiğini öğrenince beytümâlden maaş almanın mesleğine uygun düşmediğini söyleyerek Köstendil'e dönmek için kendisine izin verilmesini talep etti. Şeyhülislâmın, durumu padişaha arz etmesi üzerine bir tekke meşihatının kendisine tevcih edilmesi fermanı buyuruldu, bunun üzerine Üsküdar Selâmsız'daki Selâmi Ali Efendi Dergâhı meşihatına tayin edildi. 1143 (1730) yılının ortalarında doksan yaşlarında vefat eden Köstendilli'nin cenazesi büyük bir cemaatin iştirakiyle Aziz Mahmud Hüdâyî Âsitânesi'nden kaldırıldıktan sonra Selâmi Ali Efendi Tekkesi'nin bahçesine defnedil-

Köstendilli Ali Alâeddin Efendi'nin mezarı - Üsküdar/İstanbul

Köstendilli Ali Alâeddin Efendi'nin Üsküdar Selâmi Ali Efendi Dergâhı şeyhliğine ve mütevelliliğine tayinini bildiren ferman (BA, [Muallim] Cevdet, Evkaf Kısmı, nr. 4338)

di. Âkifzâde Abdurrahim el-Amâsî ise "âlim, âmil, müteşerrf" olarak tanıttığı Köstendilli Ali Alâeddin'in 1140 (1727-28) yılı civarında öldüğünü söyler (*el-Mecmûf*, s. 197). Köstendilli'nin açık türbesi günümüzde Üsküdar Toygar tepesi Selâmi Ali mahallesindeki yıkık tekkenin yan tarafında Kâtibim Azizbey sokağı ile Ethe-mağa sokağının birleştiği yerdedir. Sol yanında zevcesi Hawva Bacı Hatun, onun solunda da oğlu Ömer Efendi (ö. 1194/1780) medfundur.

Köstendilli Ali Alâeddin'in tesbit edilebildiği kadarıyla İstanbul'da yedi halifesi vardır. Selâmi Ali Efendi Dergâhı'nda kendisinden sonra oğlu Ömer Efendi postnişin olmuş, diğer oğlu Muhyiddin Efendi (ö. 1174/1761), Eminönü Aydınöğlu (Ünsî Hasan) Tekkesi'nde 1742'den itibaren bir süre Ramazâniyye usulü üzere irşad faaliyetinde bulunmuştur. Köstendilli, Nüreddin Cerrâhî, Ahmed Raûfî ve Eminönü Yıldız Dede Tekkesi şeyhi Sinobî Mustafa Efendi olmak üzere üç tarikat piri yetiştirmiştir. Böylece mensup olduğu Ramazâniyye'den Cerrâhiyye, Raûfiyye ve Sinobiyye kolları ortaya çıkmıştır. Bunlardan Cerrâhiyye günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Şeyh Köstendilli tarikatlar

tarihinde üç tarikat pîrinin şeyhi olmuş yegâne şahsiyettir. Hüseyin Vassâf onun hakkında, "O ne dâire-i feyz idi ki pîrlere yetiştirdi" demektedir. Üsküdar Saçlı Hüseyin Efendi Dergâhı'nın ilk postnişini Saçlı Hüseyin Efendi ile onun ağabeyi Süleyman Halvetî hilâfet verdiği diğer kimselerdir.

Hüseyin Vassâf, Köstendilli Ali Alâeddin'e *Kasîde-i Münferice* şerhi ve *Ta'bîr-nâme* (*Tarîkatnâme*) adlı iki eser nisbet etmektedir. Harîrîzâde, Bursalı Mehmed Tâhir ve Hüseyin Vassâf, Köstendilli'nin Bursalı Şühûdî Mehmed Efendi (ö. 1021/1612) adında bir halifesinden ve onun şeyhinin sohbetlerinden derlediği *Telvîhât-ı Sübhâniyye ve Mülhemât-ı Rabbâniyye* adlı bir eserinden söz ederler (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Nuri Ergin, nr. 345). Ancak bu tarih bakımından mümkün değildir. Nitekim eser, Köstendilli Şeyh Ali Efendi (ö. 1000/1592'den önce) adında başka bir Halvetî şeyhinin sözlerinden kendi dervîşi Bursalı Şühûdî Mehmed Efendi tarafından derlenen bir kitaptır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Ayyansarayî, *Mecmûa-i Tevârih* (nşr. Fahri Ç. Derin – Vâhid Çabuk), İstanbul 1985, s. 255; Âkifzâde Abdurrahim el-Amâsî, *el-Mec-*

mûf, Millet Ktp., Ali Emîri Efendi, nr. 2527, s. 197; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 212^b-213^b; İsmet, *Tekmilâtü ş-Şekâik*, s. 304-306; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz), İstanbul 2006, V, 41-42, 59; *Osmanlı Müellifleri*, I, 97; Ramazan Muslu, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (18. Yüzyıl), İstanbul 2003, s. 68; Mehmet Cemal Öztürk, *Cerrâhîlik*, İstanbul 2004, s. 57-60; İbrahim Fahreddin (Erenden), *Envâr-ı Hz. Pir Nüreddin Cerrâhî* (M. Fahrettin Dal, *Fahreddin Erenden'in Tasavvufî Görüşleri* [yüksek lisans tezi, 2006] içinde, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 51-54.

SEMİH CEYHAN

KÖY

Şehir ve kasabadan küçük yerleşim birimi.

Sözlükte “mahalle, semt, sokak, yöre” anlamındaki Farsça **küy**den gelir. Türkçe’de sürekli iskân yerlerinin en küçüğünü ifade eder. Orta Asya’da Türkler arasında köy yerine kalın veya ince telaffuz edilen **kent** (**kend**, **kand**, Sanskritçe **kanthâ**; Soğdca **kand** “şehir”) kelimesi kullanılmıştır. Bu kelimeye “şehir, kale” anlamına gelen **balık** ve **toyla** birlikte eski Türkçe metinlerde rastlanır. Balasagun ve Argu lehçelerinde “şehir” mânasına gelen **uluş** Çiğil lehçesinde köy demektir (Kâşgarlı Mahmûd, s. 29). Diğer Türk lehçelerinde bunun karşılığında **ağıl** ve değişik şekilleri kullanılır. XI. yüzyılın sonlarında **ağıl** kelimesi “koyun yatağı”, Oğuz Türkleri’nde ise “koyun pisliği” anlamındaydı. Daha sonra birkaç evi ve ağılları barındıran küçük yerleşim birimlerini ifade ederek köy mânasını kazanmıştır. Köy ise daha çok Türkçe’nin güney lehçesinde geçer. Türkçe’nin güneybatı lehçelerinde **ağıl** yerine Farsça kaynaklı bir kelimenin yer almasının sebebi, Kâşgarlı Mahmud’un tesbit ettiği gibi **ağılın** Oğuz boyları arasında kazandığı ikinci mânayla ilgilidir. Türkler, Mâverâünnehir civarında İranlılar’la iç içe yaşadığından Türkçe kelimelerin yerine onların Farsça karşılıklarının kullanımı yaygınlaşmış, Farsça’da köy anlamına gelen **dih** kelimesinin yerine köy tercih edilmiştir. Arapça’da köy anlamına gelen **karye** kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de otuz yedi yerde tekil, bir yerde ikil ve on sekiz yerde “kurâ” şeklinde çoğul olarak geçmektedir. Ancak bu âyetlerde karye köy değil şehir anlamındadır. İlyâs peygamberin ilâhî tebliği ulaştırması için yetmiş köye gönderildiği haber verilmektedir (*DİA*, XXII, 161-162). Ahd-i Atik’te Hz. İsa’nın köy köy dolaşıp tebliği faaliyetine devam ettiğine atıfta bulunulurken (Matta, 11/18-19) Filistin’deki Halîl şehrinin ilk adı Kiryât Arba’dır (dört köy) (*Tekvîn*, 23/2;

Yeşû, 14/15, 15/13, 54, 20/7, 21/11; Hâkimler, 1/10).

İslâm coğrafyacılarına göre birkaç köyden oluşan yerleşim merkezlerine **rustâk** (çoğulu **resâtik**) denilirdi (*EP*, VIII, 636). Selçuklular ve Osmanlılar’da şehir gönüşünü ve niteliği taşıyan, köyden büyük iskân birimleri ise kasaba diye adlandırılmıştır.

Moğol istilâsından önce köy şekline dönüştüğü anlaşılan küylarda bazan vergi karşılığında devletin, bazan kendisinin, bazan da ücret karşılığında başkasının arazisini işleyen, yarıcılık yoluyla reñçerlik yapan kimseler barınıyordu. Bu durumda köy adının Anadolu’da Selçuklular döneminden beri bilindiği söylenebilir. Buna karşılık Osmanlı resmî kayıtlarında köy yerine karye kelimesi kullanıldığından erken Osmanlı belgelerinde, bu arada tahrir defterlerinde köy isimlerinin Karye-i Beyköyü, Karye-i Hasköy, Karye-i Boğazköy şeklinde yazıldığı görülür. Pek çok karye isminde köy kelimesinin de bulunması köy adının halk dilinde çok önceden beri bilindiğini kanıtlar. Ayrıca Osmanlı kanunnâmelerinde “köylü, köy kethüdâsı, köy kethüdâları, şehirlerde, köylerde” gibi sözlerin geçmesi bu hususu destekler.

Bir iskân terimi olarak köy ekonomik faaliyetleri çoğunlukla tarıma, hayvancılığa ve el sanatlarına dayanan; mekanik iş bölümü, cemaat ruhu ve gelenekçi bir hayat anlayışının, aile içinde geleneksel ilişkilerin yaygın olduğu; nüfusu en fazla binlerle ifade edilebilen, coğrafi bir sınırı, kendine ait bir adı ve kendine özgü bir toplumsal örgütlenmesi bulunan; toplumsal değişim sürecinin nisbeten yavaş işlediği; kırsal bir mekânda varlığını sürdüren sosyal ve fiziksel çevrelerin oluşturduğu, bütün bu yönleriyle de şehirlerden farklılık gösteren bir yerleşimdir. Bu şekilli köy diğer yerleşim yerlerinden uzak, yalıtılmış, etrafı köye ait otlak, yaylak, mera, baltalık gibi geniş bir coğrafi alanı kapsayan yerleşim birimidir. Bazı durumlarda ahali dağılmış olup ziraata açık yerleri ekinlik olarak kullanılan köylere “mezraa” denmiştir. Bazan bu mezraalara birkaç hane yerleşirdi. Osmanlı dönemi tahrir kayıtlarında âdeti bir köye dönüşmüş mezraalara da rastlanır.

Köy biriminin toplu yerleşim biçiminin ilk örneğini teşkil ettiği bilinmektedir. Bu anlamda ilk köylerin Neolitik dönemde ortaya çıktığı kabul edilir. Neolitik çağın tarım, hayvancılık ve çömlek yapıcılığının ortaya çıktığı yerleşik toplum hayatına ait en eski kalıntıları içeren ve köy olarak nitelendirilen yerleşim biriminin milâttan önce 7000’lere tarihlenen Filistin’deki Eriha

(Jericho) olduğu yapılan karbon testlerine dayanarak ileri sürülmüştür. 36 dönümlük bir alanı kaplayan bu köyün eskiliği yanında önemli bir özelliği de kayadan oyulmuş bir hendekle ve taştan örülmüş bir surla çevrilmemiş olmasıdır (Berkay, s. 26). Başta İbn Rüste olmak üzere Ortaçağ İslâm coğrafyacılarına göre tûfatın bulundan sonra Cûdî dağı eteklerinde toprağa ayak basan Hz. Nuh ile beraberindekiler tarafından kurulan, hepsi seksen kişi olduğundan “Semânin” adı verilen köy yeryüzünde bilinen en eski yerleşim birimidir (*el-A’lâku’n-nefise*, s. 195; İbn Havkal, s. 229). Köyler coğrafi, ekonomik ve politik şartların elverdiği ölçüde zamanla gelişerek içinde barındırdığı insanların ekonomik faaliyet kollarındaki oranları ve iş bölümü gelişmişliğine göre önce kasaba, ardından şehir karakteri kazanmıştır. Bununla beraber köy tipi yerleşme birimleri çok çabuk dağılabiliyordu. Höyük, harabe, ören, viran diye adlandırılan eski köy yerleşmeleri buna örnek teşkil eder. Hz. Peygamber zamanında da köy (karye) yerleşik hayatın bulunduğu küçük yerleşim birimlerinin adıydı. Bu dönemdeki meşhur köyler (bunların bir kısmı kasaba büyüklüğünde idi) arasında Hz. Peygamber’in annesinin medfun olduğu Ebvâ köyü, Resûl-i Ekrem’in hicret sırasında bir süre dinlendiği Kudeyd, Medine’ye gitmeden önce misafir kaldığı ve ilk mes-cidi inşa ettiği Kubâ, Hayber’in fethinden sonra barış yoluyla alınan ve yarısı Hz. Peygamber’e tahsis edilen Fedek, müslümanların Suriyeli hıristiyan Araplar ve Bizans ordusuyla yaptığı savaşın meydana geldiği Mûte, Tebük Seferi esnasında İslâm hâkimiyeti altına alınan Cerbâ sayılabilir. Hz. Peygamber zamanında önemli gelişmelerin yaşandığı eski bir ziraat bölgesi olan “köyler vadisi” anlamındaki Vâdilkurâ, ismini Teymâ ile Medine arasındaki birkaç köyün sıralandığı vadiden almıştır.

Hulefâ-yi Râşidîn ve sonraki dönemlerde başta Irak olmak üzere bütün İslâm coğrafyasında üretimin kesintiye uğramaması için bataklıkların kurutulup yeni tarım alanları açılması, su yollarının yapımı, mevcutların ıslahı ve haksız vergi alınmaması gibi köylerde yaşamayı cazip kılacak tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler sonucunda ticaretin gelişmesi köylerin, buldukları bölgelere en uygun üretim şekillerinde daha fazla uzmanlaşmasına ve daha fazla nitelikli iş gücü geliştirmesine imkân vermiş, böylece hem toprak hem de iş gücünün üretkenliği artarak köy yaşamı çekici hale gelmiştir. Ermevîler döneminde başta Haccâc olmak üzere bazı idareciler tarı-